

Pirkanmaan hyvinvointialue
PL 272, 33101 Tampere
etunimi.sukunimi@pirha.fi
pirha.fi

Lausunto
17.6.2026

Ikääntyneiden ja vammaisten henkilöiden valiokunnan lausunto talousarvion 2027 tavoite-esityksistä

Ikääntyneiden ja vammaisten henkilöiden valiokunta kiittää mahdollisuudesta lausua Pirkanmaan hyvinvointialueen vuoden 2027 talousarviotavoitteista.

Tärkeintä ihminen

Valiokunta pitää tärkeänä, että pirkanmaalaiset ihmiset saavat palvelunsa tarpeen mukaisesti. Se antaa kestävän perustan strategiselle tavoitteelle Tärkeintä on ihminen.

Asukkaiden tulee kokea palvelumme toimiviksi ja toimintamme oikeudenmukaiseksi. Mediakirjoittelu ei voi olla mittari siitä, miten palvelut toimivat ja ovatko ne oikeudenmukaisia.

Valiokunta esittää, että tässä huomioitaisiin ennen kaikkea asukkaiden palautteet. Asukkaiden valitusten ja kanteluiden määrä on toimivampi mittari oikeudenmukaisuudessa.

Hyvinvointialueen ei pidä väheksyä tai pelätä palveluihin sisältyvää kritiikkiä. Sen on tutkimuksissa todettu johtavan jopa parempiin palveluihin tai niiden kehittämiseen. Kritiikki auttaa kehittämään palveluita.

Valiokunta on useasti pyytänyt tietoa Pirkanmaan hyvinvointialueen tekemistä myönteisistä ja kielteisistä hallintopäätöksistä. Kokonaiskuva oikeudenmukaisuudesta sekä päätöksenteosta on vajaa, jos kielteisistä hallintopäätöksistä ei ole tietoa luottamushenkilöillä.

Asukkaiden osallistuminen palveluiden kehittämiseen on erityisen tärkeää. Asukaspoolista tulee rakentaa aidosti vuorovaikutteinen. Valiokunta hieman kyseenalaistaa, tarvitaanko asiakkaiden kohtaamismallia, sillä henkilökunnalla on koulutus ja osaaminen työhönsä. Toisaalta tulee turvata erityisesti kyky kohdata erilaisia vähemmistöjä. Asiakaslähtöisyyden tulee olla sitä, että asiakas saa sen palvelun mitä hän tarvitsee, ja että henkilökunta osaa ohjata oikean palvelun äärelle.

Valiokunta pitää HaiPro-mittaristoa tärkeänä.

Esitetyssä mittaristossa on paljon määrällisiä mittareita. Valiokunta toivoo, että mittaristossa olisi mukana enemmän laadullisia mittareita.

Valiokunta esittää, että lähitorien neuvonnan ja ohjauksen tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta tulee mitata, ei vain suoritemääriä. Tätä varten tarvitaan luotettavaa mittaria.

Valiokunta kiinnittää huomiota mittariin ”Digitaalisen alustan tietojen käyttö tehtäväalueilla ja palvelulinjoilla on toteutunut (K/E)”. Vanhusasiavaltuutettu Päivi Topo kiinnitti HS:n laajassa haastattelussa 12.6.2026 siihen, että 500 000 suomalaista on syrjäytynyt digitaalisista palveluista eikä isolla osalla ole älypuhelimia tai osaamista niiden käyttämiseen. Valiokunta esittää, että hyvinvointialue huolehtii talousarviotavoitteissa vaihtoehtoisten toimintatapojen aktiivisesta edistämisestä sekä ikääntyneille ja vammaisille että työikäisille ihmisille, joilla ei ole osaamista tai digitaalisia laitteita.

Vaikuttavat palvelut

Hyvinvointialueen, kuntien ja järjestöjen kumppanuusmalli toimii vaikuttavana ja yhtenäisenä toimintatapana, jota tukevat tiedolla johtaminen ja selkeä roolitus eri toimijoiden välillä.

Valiokunta esittää, että Pirkanmaan hyvinvointialue ei ota käyttöön maan hallituksen esittämiä asiakasmaksujen korotuksia. Asiakasmaksujen korotuksiin sisältyvä hyvinvointialueiden rahoituksen vastaava leikkaaminen tuntuu erittäin ei-järkiperäiseltä ratkaisulta. Tämä heikentää merkittävästi köyhempien ja heikompien väestöryhmien sekä joidenkin arvioiden mukaan jopa keskiluokkaisten eläkeläisten mahdollisuuksia hakeutua julkiseen terveydenhoitoon. Tämä lisää merkittävästi työterveyshuollon ja julkisen terveydenhoidon piirissä olevien ihmisten terveyseroja vaikka koko soteuudistuksen keskeinen tavoite oli kaventaa niitä. Valiokunta toteaa, että esimerkiksi kuvantamiseen liittyvät asiakasmaksut voivat entisestään heikentää julkisen terveydenhuollon kykyä havaita mm. syöpädiagnooseja, josta on kevään 2026 aikana puhuttu julkisuudessa. THL on ilmaissut huolensa asiakasmaksujen korotuksesta pienituloisten ja pitkäaikaissairaiden hoitoon hakeutumiselle. Samoin Lääkäriliitto ei kannata asiakasmaksujen korotuksia. Valtuustoseminaarissa 12.5.2026 tuotiin esille, että asiakasmaksuista pidättäytymisen nettovaikutus olisi noin neljä miljoonaa euroa.

Ikäihmisten palveluista ja -ketjusta

Ikäihmisten asiat ja palvelut ovat valiokunnan mielestä liian pienessä roolissa talousarviotavoitteissa.

Ikääntyneiden ja vammaisten henkilöiden valiokunta pitää myönteisenä, että vuoden 2027 talousarviotavoitteissa on tunnistettu palveluiden oikea-aikaisuuden merkitys sekä tarve vähentää ympärivuorokautiseen asumiseen liittyviä jonoja ja sairaalasta kotiutuvien ikäihmisten uudelleensairaalahoitoja.

Valiokunta katsoo kuitenkin, että tavoitekokonaisuus ”Palvelumme mahdollistavat arvokkaan ja turvallisen ikääntymisen” jää nykyisessä muodossaan liian kapeaksi. Tavoitteet kohdistuvat pääasiassa palvelurakenteeseen ja palveluiden käyttöön, eivätkä ne riittävästi kuvaa sitä, miten hyvin palvelut tukevat ikääntyneiden toimintakykyä, hyvinvointia, osallisuutta ja turvallista arkea. Valiokunnan näkemyksen mukaan ikääntyneiden henkilöiden palveluiden onnistumista tulisi arvioida nykyistä vahvemmin vaikuttavuuden näkökulmasta. Keskeistä ei ole ainoastaan palveluiden saatavuus tai palvelujen käyttö, vaan se, miten hyvin palvelut tukevat toimintakyvyn säilymistä, kotona asumista, kuntoutumista sekä hyvää elämänlaatua. Tavoitteisiin tulisi sisällyttää toimintakykyä ja palveluiden vaikuttavuutta kuvaavia mittareita palveluiden käyttöä kuvaavien mittareiden rinnalle.

Valiokunta pitää merkittävänä puutteena sitä, että muistisairaudet eivät näy tavoitteissa lainkaan. Muistisairaudet ovat yksi keskeisimmistä ikääntyneiden palvelutarpeeseen vaikuttavista tekijöistä, ja niiden merkitys kasvaa väestön ikääntyessä nopeasti. Tavoitteissa tulisi huomioida muistisairauksien varhainen tunnistaminen, muistipalvelujen saatavuus, toimivat palveluketjut sekä muistisairaiden henkilöiden mahdollisuus asua kotona turvallisesti mahdollisimman pitkään.

Valiokunta kiinnittää huomiota myös siihen, ettei omaishoitoa ole huomioitu ikääntyneiden palveluja koskevissa tavoitteissa. Omaishoito mahdollistaa suurelle joukolle ikääntyneitä asumisen omassa kodissaan ja on samalla yksi palvelujärjestelmän vaikuttavimmista ja kustannustehokkaimmista tukimuodoista. Omaishoitajien jaksaminen, tukipalvelujen saatavuus sekä omaishoidon jatkuvuus ovat keskeisiä tekijöitä sekä hoidettavien että omaishoitajien hyvinvoinnin kannalta.

Valiokunta korostaa kuntoutuksen, geriatrisen arvioinnin sekä toimintakykyä ylläpitävien palveluiden merkitystä. Ikääntyneiden palveluiden tavoitteena ei tule olla ainoastaan hoivan järjestäminen, vaan myös toimintakyvyn heikkenemisen ehkäiseminen, hidastaminen ja mahdollisuuksien mukaan toimintakyvyn palauttaminen. Näiden näkökulmien tulisi näkyä nykyistä vahvemmin myös tavoitteissa ja mittareissa.

Valiokunta pitää ennaltaehkäisevää työtä keskeisenä keinona vastata väestön ikääntymisen mukanaan tuomiin haasteisiin. Toimintakykyä ylläpitävät palvelut, liikunnan edistäminen, ravitsemus, kulttuurihyvinvointi, osallisuuden vahvistaminen, kaatumisten ehkäisy sekä muistisairauksien riskitekijöihin vaikuttaminen ovat vaikuttavia keinoja vähentää myöhempää palvelutarvetta. Tässä työssä hyvinvointialueen ja kuntien yhteistyö on ratkaisevan tärkeää, sillä merkittävä osa ikääntyneiden hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä tukevista palveluista toteutuu kuntien vastuulla.

Valiokunta pitää myönteisenä tavoitetta vähentää ympärivuorokautiseen asumiseen jonottavien määrää, mutta katsoo, että pelkkä jonottajien lukumäärä ei anna riittävää kuvaa palveluiden oikea-aikaisuudesta. Arvioinnissa tulisi huomioida myös odotusajat sekä niiden vaikutukset toimintakykyyn, turvallisuuteen ja hyvinvointiin. Pitkittynyt odottaminen voi lisätä palvelutarvetta ja heikentää mahdollisuuksia selviytyä omassa arjessa.

Valiokunta korostaa lisäksi osallisuuden, yhteisöllisyyden ja yksinäisyyden ehkäisyn merkitystä ikääntyneiden hyvinvoinnille. Yksinäisyys lisää tutkitusti toimintakyvyn heikkenemisen, sairastavuuden ja palvelutarpeen riskiä. Lähitorit, järjestöyhteistyö sekä muut matalan kynnyksen kohtaamispaikat tukevat hyvinvointia ja osallisuutta, minkä vuoksi niiden merkitys tulisi tunnistaa myös osana ikääntyneiden hyvinvoinnin edistämistä.

Valiokunta pitää tärkeänä, että ikääntyneiden palveluita kehitetään ikäystävällisyyden periaatteiden mukaisesti. Tämä tarkoittaa palveluiden saavutettavuutta, esteettömyyttä, selkeää viestintää sekä mahdollisuutta osallistua itseään koskevien palveluiden suunnitteluun ja arviointiin.

Valiokunta korostaa myös, että digitaalisten palveluiden kehittämisessä tulee varmistaa yhdenvertaisuus ja saavutettavuus. Digitaalisten palveluiden rinnalla tulee säilyttää toimivat vaihtoehdot asiantuntijakanavat, jotta ikääntyneet, muistisairaat henkilöt ja muut tukea tarvitsevat asukkaat eivät jää palveluiden ulkopuolelle.

Valiokunta katsoo, että ikääntyneiden henkilöiden palveluja koskevia tavoitteita tulisi täydentää toimintakyvyn, palveluiden vaikuttavuuden, muistisairauksien, omaishoidon, kuntoutuksen sekä ennaltaehkäisevän työn näkökulmilla. Näin talousarviotavoitteet vastaisivat paremmin väestön ikääntymisen tuomiin haasteisiin ja tukisivat aidosti strategista tavoitetta arvokkaasta, turvallisesta ja toimintakykyä ylläpitävästä ikääntymisestä.

Palvelumme mahdollistavat arvokkaan ja turvallisen ikääntymisen -tavoitteeseen valiokunta suhtautuu hieman skeptisesti sen suhteen, saadaanko ikäihmisten laitoshoidon loppumaan vuoden 2027 loppuun mennessä. Yhteisöllistä asumista ei mainita tavoitteessa lainkaan.

Yli 75-vuotiaiden ja muistisairaiden henkilöiden määrän voimakas kasvu edellyttää resurssien lisäämistä.

Valiokunta kysyy onko ylipäänsä realistista ajatella ikääntyneiden ja muistisairaiden henkilöiden määrän merkittävää kasvua suhteessa palvelujärjestelmään ilman käytettävien eurojen lisäämistä. Valiokunta esittää, että IKI2035 kehittämisohjelman päivittämisessä otettavat kehittämistoimet ja tavoitteet huomioidaan talousarvion valmistelussa syksyn 2026 aikana. Kehittämisohjelman päivittämisen yhteydessä on tarkasteltava kriittisesti koko palveluketjua ennaltaehkäisevistä palveluista ympärivuorokautiseen palveluasumiseen aiemmin esitetyn tavoin. Hyvinvointialueen tulee ottaa päivittämisen valmistelussa ja sen jälkeen käyttöön aktiivinen yhteiskehittäminen ja vuoropuhelu ostopalvelukumppanien kanssa.

Valiokunta esittää ikäihmisten palveluissa vahvaa yhteistyötä Tampereen korkeakouluyhteisön sekä ikääntymisen tutkimusyksikön kanssa

Yksinäisyyden ehkäisy tulisi myös korostaa omaksi kokonaisuudekseen perustellusti, olisi hyvä seurata esimerkiksi yhteisöllisyyden kokemusta. Pirhasta voisi ohjata yksinäisiä henkilöitä järjestöjen tai kuntien matalan kynnyksen toimintaan mukaan.

Ympäri vuorokautisen asumisen mittari on turhan kapea.

Kotiin saatavat palvelut voisivat näkyä jossakin mittaristossa tai tavoitteissa. Kriteerit eivät voi myöskään olla liian tiukat. Valiokunta huomauttaa HYTE-kertoimen indikaattorista, että ikääntyneiden lonkkamurtumat on ainut, jota mitataan. Ovatko kaikki indikaattorit sellaisia, joihin Pirhassa voidaan oikeasti vaikuttaa? Indikaattorit voisi olla kirjoitettu selkeämmin niin, että kaikki ymmärtävät ne.

Vammaisten henkilöiden palvelut

Valiokunnassa on herättänyt ihmetystä ja hämmennystä, että vuoden 2027 talousarviotavoitteissa ei ole yhtään tavoitetta vammaisten henkilöiden vaikuttaville palveluille. Valiokunta kysyy mistä tämä valinta johtuu?

Mainitusta puutteesta huolimatta valiokunta haluaa lausua seuraavaa:

Uuden vammaispalvelulain mukainen siirtymäaika ja kaikkien palvelupäätösten uusiminen tulee kuormittamaan vammaissosiaalityötä erityisesti vuonna 2027. Vammaissosiaalityöhön, vammaisten asiakkaiden oman näkemyksen selvittämiseen sekä palvelutarpeen arviointiin on varattava riittävät resurssit. Mikäli asiakkaan palvelutarve ei ole olennaisesti muuttunut, palveluita ei tule kategorisesti kaventaa tai leikata. Subjektiiviset oikeudet tulee toteutua yhä täysimääräisesti. Valiokunta muistuttaa, että uuden vammaispalvelulain tarkoituksena on ollut monipuolistaa ja laajentaa vammaispalveluja, eikä luoda pelon ilmapiiriä, jossa vammaisen henkilö ei uskalla enää ottaa yhteyttä viranhaltijaan palvelujen menettämisen pelossa.

Hyvinvointialueen strategian toimeenpanosuunnitelmaan on ansiokkaasti kirjoitettu Vammaispoliittisen ohjelman (Vampo) mukainen tavoite henkilöstön vammaistietoisuuden koulutuksista. Se on tarpeen myös poliittisille päätöksentekijöille. Koulutusten lisäksi Vampo sisältää viisi muuta ihmisoikeusperusteista toimenpidesuositusta. Talousarvion tavoitteissa Vampon toimeenpanosta ei ole kuitenkaan mainittu, vaan rahoitus oletetaan järjestyvän eri palvelulinjoilta. Vammaisten asiantuntijoiden osallistuminen suositusten edistämiseen ja koulutuksiin (palkkiot ja matkakulut), saavutettavuus- ja esteettömyystyöryhmän toiminta, esteettömyysauditoinnit, laadukkaat koulutusmateriaalit, Vamposta viestiminen eri tilaisuuksissa ym. vaativat toteutuakseen riittävät taloudelliset resurssit.

Talousarvion tavoitteissa on asetettu määrällinen tavoite vaikutusarviointien toteuttamiselle. Valiokunta pitää tärkeänä, että hyvinvointialueella tehtyjen päätösten vaikutuksia arvioidaan erityisesti vähemmistöjen ja haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien näkökulmasta. Esimerkiksi vammaisvaikutusten arviointia tulisi toteuttaa kaikilla palvelulinjoilla vammaisjärjestöjen kokemus- ja asiantuntijatietoa hyödyntäen sekä vammaisten palvelunkäyttäjien omaa arviointitietoa keräten ja analysoiden.

Vammaisten henkilöiden moninaiset sairaudet tai kehitysvammaisuus tulee huomioida myös tarpeena omalääkäri- mallin mukaiseen hoidon jatkuvuuteen pääsemiseksi.

Valiokunta korostaa, että erityisryhmien palveluihin (ikääntyneet ja vammaiset henkilöt erityisesti) tarvitaan tarpeen mukaisia investointeja, ne vaikuttavat myös pitkällä aikavälillä myönteisesti hyvinvointialueen talouteen.

Muita huomioita

Lastensuojelun sijaishuollon laitoshoidossa valiokunta kehottaa rakentamaan vahvemmin omaa tuotantoa. Sijaishuoltoa tulee kotiuttaa sotejäteiltä tai muilta palveluntuottajilta, joiden toimintaan ei olla tyytyväisiä eikä hinta/laatusuhde vastaa hyvinvointialueen talouden tarpeita.

Valiokunta toteaa, että perusterveydenhuollon ostopalveluasemilta puuttuu minun tiimini-malli (esim. Tesoma ja keskusta)

HYTE-yhteistyön osalta voisi myös näkyä kunnat mainintana, vaikka se tulee myöhempanä tavoitteissa.

Valiokunta yleisesti huomauttaa, että mittareiden tulisi kuvata laatua, oikea-aikaisuutta ja vaikuttavuutta.

Peruspalveluiden saatavuus ja hoitoon pääsy on kriittinen tekijä, minkä tulee olla kunnossa.

Työikäisten sosiaalipalveluissa keskimääräinen odotusaika sosiaalityöntekijän/sosiaaliohjaajan vastaanotolle lyhenee verrattuna vuoteen 2026. Valiokunta edellyttää tarkempaa tavoitetta , koska muissakin kohdissa on mainittu konkreettisia lukuja.

Hyvinvoivat työntekijät

Hyvinvointialueen tarkastuslautakunta toteaa vuoden 2025 arviointikertomuksessaan, että ”Pirhassa käydyt useat yhteistoimintaneuvottelut ovat voineet vaikuttaa henkilöstön hyvinvointiin, lisätä epävarmuutta, kuormittaa työn arkea ja vaikuttaa negatiivisesti henkilöstökyselyiden tuloksiin. Huomattava määrä työhyvinvointikyselyyn vastanneista kokee panostavansa työhönsä paljon. Työnantajan on tärkeää huomioida tämä ylläpitäessään henkilöstön motivaatiota.” Valiokunta toteaa, että päätöksenteon ja johtamisen tulee luoda edellytykset henkilöstön osaamisen saamiseksi asiakkaiden ja potilaiden hyväksi täysimääräisesti. Se edellyttää henkilökunnan hyvinvointiin ja turvallisuuteen huomion kiinnittämistä.

Valiokunta jatkaa jo aiemmin esittämän kunniahimoisemman tavoitetta sairauspoissaolojen vähentämisestä 10%:lla, ei tyydytä esitettyyn kolmen prosentin vähentämiseen. On panostettava myös lyhyiden poissaolojen seurantaan ja näistä johdettuja toimia työhyvinvoinnin tukemiseksi.

Valiokunta toteaa, että samaan aikaan, kun tavoitellaan sairaslomien vähentämistä, on heikennetty työterveyspalveluita. Se ei ole johdonmukaista tukea edellä mainituille tavoitteille eikä niiden onnistumiselle.

Viestinnän ja opiskelijoiden yhteistyön korostamista talousarvioesityksessä valiokunta pitää hyvänä asiana.

Asiantuntemuksen ja osaamisen kehittäminen on tärkeää. Viestinnän tulee olla selkeää ja siinä tulee huomioida myös ulkomaalaistaustaiset työntekijät. Potilailla / asiakkailla tulee olla mahdollisuus asioida omalla äidinkielellään.

Toimiva yhteistyö

Järjestöjen lisäksi kunnat olisi hyvä mainita. Vaikuttavuusmittaus on haastava käsite, mitataanko tuloksellisuutta järjestöyhteistyön osalta oikein? Olisiko tuloksellisuus oikea sana?

Monituottajuusmallissa olisi hyvä korostaa hieman enemmän yhdessä tekemisen näkökulmaa. Yhteiskehittämisestä puhutaan usein Pirkan eri suunnitelmissa ja ohjelmissa. Se pitää ottaa aktiiviseksi tavoitteeksi monituottajuuden johtamisessa.

Valiokunta katsoo, että tulevaisuudessa hallitusohjelmakirjauksissa hyvinvointialueiden HYTE-kerrointa tulee korottaa kuten Marina Erholan alivaltiosihteerinä johtama asiantuntijaryhmä esittää. Ennaltaehkäisy ei muuten onnistu.

Hankintaohjelman vastuullisuuskriteerit olivat paljon muuta kuin sitä, että pirkanmaalaiset saavat hyvää palvelua. Pirkanmaalaisten ihmisten tarpeen mukainen ja oikea-aikainen palvelu on vastuullisinta toimintaa.

Valiokunta kysyy, olisiko syytä kehittää kumppanuusindeksi: kumppanien tyytyväisyys + yhteistyön aktiivisuus + yhteistyöstä syntyneet konkreettiset tulokset.

Valiokunta toteaa, että vaikuttavuus on hankala käsite, koska mittaa pitkän tähtäimen näkökulmaa. Se on tärkeätä, mutta myös tuloksellisuuden mittaamisesta voisi puhua, koska siinäkin on

vielä kehitettävää. Sitten kun tuloksellisuuden mittaaminen on kunnossa, päästään vaikutusten mittaamiseen.

Kangasalalla, Lempäälässä ja Tampereella

17.6.2026

Ikääntyneiden ja vammaisten henkilöiden valiokunta

Mauri Jussila, puheenjohtaja

Markku Virkamäki, 1. varapuheenjohtaja

Anita Huhtala, 2. varapuheenjohtaja